

00 คำนำ

ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม [Cultural Environment Conservation System : CECS] เป็นผลจากการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม [Thailand Cultural Environment Project : TCEP] ภายใต้โครงการความช่วยเหลือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งประเทศเดนมาร์ก [Danish International Development Assistance: DANIDA] พ.ศ. 2545 – 2548 โดยนำระบบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศเดนมาร์ก ซึ่งมีการศึกษาและเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบนิเวศ รวมถึงวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้คนในสังคมนั้นๆ มาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยนำระบบดังกล่าวมาดำเนินการในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี และชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม [TCEP] หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพัฒนาเมือง การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นได้นำระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการดำเนินงาน โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานต่อไป

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขอขอบคุณรัฐบาลเดนมาร์ก กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง หน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น 75 จังหวัด คณะกรรมการกำกับโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ร่วมกันพัฒนาระบบการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม สามารถดำรงคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติพร้อมไปถึงการใช้อย่างยั่งยืน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สารบัญ

01 บทนำ

- 01:01 ที่มาที่ไป
- 01:02 นิยาม
- 01:02 หลักการและแนวคิดหลัก

01 introduction

02 ขั้นตอน กระบวนการ

- 02:01 A การศึกษาในระดับกว้าง
- 02:02 B การศึกษาในระดับรายละเอียด

03 procedure

03 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

- 03:01 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 03:02 ความเกี่ยวข้องขององค์กรกับงานอนุรักษ์

52 stakeholders

04 การนำระบบไปสู่การปฏิบัติ

- 04:01 รูปแบบการประสานงานองค์กรในอนาคต

54 implementation

เอกสารแนบท้าย

- ก. เอกสารรายละเอียดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ข. คู่มือทางเทคนิค
 - ข1 คู่มือการสำรวจจัดทำทะเบียนแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
 - ข2 คู่มือการสำรวจวิจัยทางเศรษฐกิจ สังคม
 - ข3 คู่มือการบูรณาการข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวางแผนท้องถิ่น
- ค. กฎบัตรสากลและเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้อง

56 annex

01 บทนำ

01
01

01:01 ที่มาที่ไป

ระบบเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในผลผลิตที่สำคัญภายใต้โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม [TCEP] ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและเดนมาร์ก [DANIDA] โดยมี สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ประสานงานหลักฝ่ายไทย

ระบบนี้เกิดจากการนำระบบเพื่อจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเดนมาร์ก ได้แก่ ระบบการสำรวจคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในสภาพแวดล้อม SAVE [Survey of Architectural Value in the Environment] และ ระบบการบูรณาการแหล่งมรดกวัฒนธรรมเข้าสู่กระบวนการวางแผน CHIP [Cultural Heritage in Planning] มาปรับใช้ และปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยคณะทำงานจากสถาบันการศึกษาไทย 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้ดำเนินการทดสอบระบบ ในพื้นที่ศึกษาต่างๆ ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม กรุงเทพมหานคร และ นนทบุรี ตามลำดับ

ผลการสำรวจและบทเรียนจากการทดสอบได้ถูกนำมาสรุปเป็น ระบบเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ดังที่เห็นในเอกสารฉบับนี้ โดยโครงการมีความมุ่งหวังว่าระบบนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งมรดกวัฒนธรรมโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อขยายผลการดำเนินการสู่จังหวัดอื่นๆทั่วประเทศต่อไปในอนาคต

01:02 นิยาม

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณที่สะท้อนถึงพัฒนาการที่สำคัญของประวัติศาสตร์มนุษยชาติในทุกระดับ อันมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับองค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมและชุมชน บอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติผ่านช่วงเวลา

Cultural environment is a delimited area and a type of environment which reflected significant historical features of mankind. It is related to shared knowledge and value of the society, telling the story of man use of nature, human activities and traditions through history.

[quoted from CHIP; Cultural Heritage in Planning]

01
02

01:02 หลักการและแนวคิดหลัก

ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมนี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาอยู่บนฐานความคิดของการอนุรักษ์เชิงบูรณาการที่เน้นการดูแลคุณค่าอย่างรอบด้านและพิจารณารวมกัน มิได้ให้คุณค่าเฉพาะด้านความสวยงามและเฉพาะองค์ประกอบย่อยเหมือนเช่น วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในอดีต

ดังนั้นระบบจึงให้ความสำคัญในทุกชั้นตอนกับ คุณค่าโดยรวม [Collective value] บนพื้นฐานของการพิจารณาพื้นที่แบบที่ยังมีชีวิตอยู่ [Living Environment] ให้ความสำคัญครอบคลุมถึงสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตของผู้คน ชุมชน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเรียกรวมน่า ระบบนิเวศท้องถิ่น แทนที่จะเป็นการอนุรักษ์เพียงองค์ประกอบเดี่ยว หรือ โบราณสถาน แยกจากพื้นที่โดยรอบ

คุณค่าที่ใช้พิจารณาประกอบไปด้วยทั้ง คุณค่าทางวัฒนธรรม [Cultural Value] และ คุณค่าทางเศรษฐกิจสังคมร่วมสมัย [Contemporary Socio-economic Value] ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้มีการร่วมดำเนินการจากภาคส่วนที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

เอกสารนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหา 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนเนื้อหาของตัวระบบ และ ส่วนคู่มือทางเทคนิคซึ่งอยู่ในส่วนเอกสารแนบท้าย ส่วนเนื้อหาของตัวระบบ จะเป็นการให้แนวทางและขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับชั้นเวลารวม ไปถึงการพูดถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่จะสามารถเข้ามา เป็นส่วนของการขับเคลื่อนตัวระบบได้ในอนาคตตามความเกี่ยวข้องและขีดความสามารถของตน ในขณะที่ส่วนที่ 2 ส่วนคู่มือทางเทคนิคจะเป็นส่วนที่ให้อยู่รายละเอียดเฉพาะเรื่อง ในการดำเนินการของขั้นตอนสำคัญของระบบ ได้แก่ การสำรวจเพื่อจัดทำทะเบียน การวิจัยทางเศรษฐกิจสังคม และการบูรณาการข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวางแผนท้องถิ่น ทั้ง 2 ส่วนมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะได้มีการระบุถึงความเชื่อมโยงของทั้ง 2 ส่วนอยู่ตลอดตัวเนื้อหาของเอกสาร

The purpose of the cultural environment conservation is to protect the value of area as a whole, even if protection of individual building would not be justified

Ministry of Environment, Norway

Why work at preserving the old fishermen's village if the mill upstream is polluting the river and killing the fish?